

INTRODUCERE

După un șir de conferințe care au avut în centru textul din perspectivă comunicativă și scriptică, procesele lecturii și scrierii, precum și contextul prin raportare la sistemul literar și la cel analitic, a venit rândul cititorului. Pe parcursul simpozionului, structurat pe trei secțiuni (*Tipologii academice și didactice; Model instituțional și posibilități reale; Profiluri ne-canonice*), atenția s-a îndreptat spre elevul-cititor; aceasta însă nu înseamnă că a fost omisă categoria/categoriile profesorului cititor în relație cu elevii săi.

Scopul simpozionului a fost punerea în discuție a modelului de elev cititor și a strategiilor didactice de formare a acestuia preconizate de sistem din perspectiva profesorului care nu lucrează cu abstracții, ci, într-un timp concret și fluid, cu copii și tineri cu identități precise, cu o gamă foarte largă de așteptări și interese.

De la început au fost puse față în față profilul cititorului și marea lui varietate tipologică din perspectiva teoriilor lecturii și modelul cititorului așa cum se prefigurează în programele școlare.

Pe de o parte, cititorul real și marea varietate a tipurilor de lector din perspectiva receptării: cititorul contemporan și cititorul ideal; arhi-cititorul, cititorul informat și cititorul intendant; cititorul implicit și cititorul real din perspectiva lui W. Iser; lectorul „alter ego”, lectorul vizat, lectorul prezumtiv (ideal), lectorul virtual (implicit); lectorul înscris, lectorul real (empiric), din perspectiva lui Paul Cornea. La acestea se adaugă clasificările eseștilor (A. Pleșu: cititorul „bulimic” /devorator: cititorul cârcotaș: cititorul erudit: cititorul cultivat; cititorul profesionist (de profesie); cititorul bolnav), relatarea experienței primelor lecturi sau lista cărților formatoare (*Care-i faza cu cititul?, Cărțile care ne-au făcut oameni, Exuvii*). Frecvente au fost și trimiteri la cărți cu personaje cititori (Azar Nafisi, *Citind Lolita la Teheran*, Italo Calvino, *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*).

Pe de altă parte, pe baza competențelor vizate în programe și a standardelor de evaluare, profilul elevului cititor așa cum este preconizat de școală:

„Disciplina limba și literatura maternă are o contribuție esențială în formarea unui tânăr cu o cultură comunicatională și literară de bază, capabil să înțeleagă lumea, să comunice și să interacționeze cu semenii, să-și utilizeze în mod eficient și creativ capacitățile proprii pentru rezolvarea unor probleme concrete din viața cotidiană, să poată continua în orice fază a existenței sale procesul de învățare, să fie sensibil la frumosul din natură și la cel creat de om. Studiul limbii și al literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică”, la sfârșitul învățământului obligatoriu.

Iar la sfârșitul liceului:

„Pe parcursul ciclului superior al liceului (segment aparținând învățământului postobligatoriu), prin disciplina *limba și literatura română* se urmărește consolidarea competențelor de comunicare ale elevilor, indispensabile în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională. O notă specifică acestui ciclu de școlaritate este dezvoltarea competenței culturale a elevilor, ceea

ce implică un demers de contextualizare istorică și culturală a fenomenului literar. De asemenea, prin studiul limbii și al literaturii române se urmăresc valori și atitudini care să contribuie la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.”

Este imaginea unui elev – cititor ideal ca intenție, al unui cititor abstract, un cititor „model”, cum ar spune Umberto Eco, dar greu de găsit în realitate.

Programele stipulează și căile formării unui astfel de cititor:

„printr-un învățământ centrat pe elev care presupune respectarea unor exigențe ale învățării durabile, așa cum sunt:

- utilizarea unor metode active care pot contribui la dezvoltarea capacității de comunicare, de manifestare a spiritului critic, tolerant, deschis și creativ;
- exersarea lucrului în echipă, a cooperării și/sau a competiției;
- realizarea unor activități diverse de receptare și producere de mesaje orale și scrise, care să dea posibilitatea tuturor elevilor de a se participa la propria învățare;
- integrarea, în predare-învățare-evaluare, a elementelor de conținut din cele trei domenii ale disciplinei (lectură, practica rațională și funcțională a limbii, elemente de construcție a comunicării), pentru a le oferi elevilor motivații pentru învățare și un demers coerent integrator al formării capacităților de comunicare.”

Ca în primul caz, avem de-a face cu deziderate care rămân tot într-o sferă generală și abstractă. Întrebarea mare la care s-a căutat răspunsul pe parcursul celor două zile și jumătate ale lucrărilor a fost: cum se poate apropia modelul instituțional înalt de realitatea concretă a școlii românești, mai ales în contextul unei acute crize a lecturii resimțite toate compartimentele sociale?

Deschiderile și direcțiile de discuție au fost oferite, ca în anii precedenți, de conferințele în plen ale universitarilor. O rememorare a propriei biografii de elevă cititoare, a felului în care citește azi și o evocare a minunaților profesori de literatură din realitate și din cărți face Simona Popescu (*Alte vârste, alte încăperi (ale minții)*).

O trecere în revistă a profilului de elev-cititor în diferite țări din perspectivă didactică face Alina Pamfil. Criteriile sunt în funcție de capacitățile de descifrare a textului și capacitățile de construcție de sens și evaluat ca atare, în America și în funcție de intenția de lectură și comportamentul cititorului, în Canada.

Pornind de la experiența de student practicant și de la primele contacte cu elevii, tânărul universitar, Alexandru Goldiș, atrage atenția asupra pericolului ca profesorii, formați ca cititori în spiritul modernismului și neomodernismului, să impună la clasă propriul model de receptare, neluând în considerare că elevii trăiesc într-un alt timp, cu alte valori. Despre importanța instrumentelor de lucru oferite cititorului de științele umaniste, precum și despre rolul fluenței lecturii în îmbunătățirea comprehensiunii și interacțiunii cititorului-elev cu textul conferențiază la fel de tinerii lui colegi, Alexandru Matei și Ioana Tămăian.

Din perspectiva unei experiențe directe, un portret expresiv și polemic al elevului de azi, aparținător generației „Xman & Woman”, face Luminița Medeșan.

În cele două zile și jumătate în grupurile simultane de discuții, în ateliere, în sesiuni de postere, în mese rotunde și dezbateri profesori de română, de discipline sociale și de științe

au prezentat microcercetări care au avut ca obiect propriii elevi, propunând analize ale cauzelor pentru care elevii nu citesc sau citesc rău – urmarea fiind creșterea numărului de elevi „iliterați” –, clasificări și tipologii de cititori-elevi, forme și strategii care pot să ducă la formarea și ameliorarea competențelor de lectură/scriere.

Cauzele sunt cele cunoscute îndeobște: concurența televiziunii și internetului, lipsa timpului și a interesului pentru lectură, atât a elevilor cât și a profesorilor, standardele de evaluare care, dincolo de aspectul formal, nu încurajează o lectură de substanță a textelor, incapacitatea factorilor de decizie din învățământ de a gândi și apoi de a urmări sistematic un program de formare și de ameliorare a competențelor de lectură. În majoritatea intervențiilor s-au depășit afirmațiile generale, făcându-se analiza unor situații concrete prezente în grupurile cu care profesorii lucrează.

Criteriile de clasificare ale elevului cititor au fost de o mare diversitate: în funcție de propria percepție (cititorul „din iarbă”, cititorul „cârcotaș”, cititorul „de ziuă”, cititorul hedonist etc.); în funcție de comportament („devoratorul de lectură”, cititorul „de voie, de nevoie”, cititorul „de ocazie” și cititorul „căutător prin memorie”); în funcție de scop (cititorul de plăcere și cititorul care caută răspunsuri; cititorul de acasă și cel de la școală; cititorul de literatură și cititorul de texte informative); în funcție de suport (cititorul de texte pe hârtie și cititorul pe ecran, cititorul de literatură și cititorul de imagini); în funcție de vârstă (cititorul de gimnaziu și cititorul de liceu); în funcție de profilul școlii (elevul de la gimnaziu, elevul de liceu teoretic sau de la școli cu profil tehnologic); în funcție de cadru (cititorul din clasă și cel de la cerc) etc. S-au adus în atenție, prezentându-se proiecte de recuperare, și cazuri considerate prea adesea marginale (cititorul seralist, cititorul cu deficiențe de auz).

Alte comunicări și, mai ales, atelierele și posterele, au fost centrate asupra strategiilor de recuperare a cititorilor sau de ameliorare a competențelor de lectură. Care ar fi câteva dintre trăsăturile unor strategii care asigură succesul? Motivare intrinsecă, diversificarea contextelor de lectură și adaptarea strategiilor la situații concrete, luând în considerare marea diversitate a cititorilor.

În prelungirea lor, la o masă rotundă, moderată de Ioana Nanu și Marilena Șerban, experte în cadrul *Proiectul internațional Lift 2*, după prezentarea celor șase niveluri de lectură în care se pot încadra elevii (identificare, implicare, explorare, interpretare, contextualizare și (pre) academic) și a tipului de cărți adecvate fiecăruia, se în discuție strategiile potrivite pentru a se trece de la un nivel de lectură la altul.

O sesiune de ateliere oferă prilejul pentru a performa în fața grupului unor participante la cursul de formare online *Ateliere de lectură/ateliere de scriere*, oferit în cadrul *Proiectului Cercuri de lectură*. În același timp se atrage atenția asupra marilor posibilități ale acestor forme, propuse nu numai ca activități extracurriculare ci și ca CDȘ-uri, de a contribui la formarea unui cititor eficient.

Despre un mare proiect de scriere creativă al Editurii Paralela 45, lansat odată cu începutul noului an școlar și în care ANPRO este invitată ca parteneră, a vorbit Călin Vlasie, directorul editurii.

Intrat de câțiva ani în tradiția simpozionelor de didactică, în cele trei secvețe ale atelierului „transfrontalier” au fost anticipate sau punctate problemele mari ale conferinței din perspectiva profesorului, el însuși cu un profil propriu de cititor, pe de o parte, și de formator de cititori, pe de altă parte. Problema a fost considerată interesantă de vreme ce în propunerile de teme pentru simpozionul următor pe primul loc s-a situat *Profesorul cititor*.

Lucrările simpozionului s-au încheiat cu o dezbatere, *Tipuri de cititori elevi*, care a avut ca scop adunarea firelor discuțiilor din cele trei zile.

Două lucruri au fost puse în evidență. Mai întâi, acceptarea că elevii, precum cititorii maturi, sunt de o mare diversitate, iar în școală avem de-a face, nu cu abstracții, ci cu o extraordinară varietate de profiluri de cititori. Mai apoi, că profesorul, dacă dorește să obțină rezultate, formând cititori „pentru tot restul vieții, reflexivi și critici” cum stipulează programele, trebuie să-și cunoască elevii în calitate de cititori empirici cu simpatii și nevoi proprii de lectură și să accepte marea varietate de așteptări și de comportamente din partea lor. Numai după aceea, în funcție de așteptări și de diversitatea cititorilor, își va alege textele (acoperind o gamă cât mai largă – literare și nonliterare, pe suport pe hârtie ori pe ecran, imagine sau cuvânt scris) și își va gândi strategiile.

Mulțumim partenerilor și sponsorilor noștri:

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației Institutul pentru Pregătirea Personalului
Didactic, UBB, Cluj
EDITURA PARALELA 45
S.C. GIRO SRL

Monica Onojescu